NOTA ASUPRA EDIȚIEI

Se cunosc astăzi mai multe exemplare ale tratatului CL 1699, dintre care cîteva s-au păstrat foarte bine, menționate în BRV I, 370 și BRV IV, 210[1]. Cel asupra căruia am lucrat în vederea realizării ediției de față, fiindu-ne la îndemînă, aparține Bibliotecii Centrale Universitare „Eugen Todoran" din Timișoara, sub cota 615564[2] a Colecțiilor speciale.

Unele tradiții de editare prevăd cu strictețe, în cazul primei publicări *științifice* a unui text din vechime (în opoziție cu realizarea unei ediții *literare*), reconstrucția unei imagini formale a originalului, prin păstrarea alfabetului și prin înregistrarea minuțioasă (în text ori în aparatul critic) a grafiei, punctuației, semnelor de lectură, adițiilor marginale etc. Un asemenea tip de releveu arheologic ar oferi nu doar imaginea acurată, pe un suport nou, a unui original conținut de un mediu fragil, afectat de vreme și, în consecință, trebuind a fi protejat, ci și istoria transmiterii și receptării textului respectiv. În cazul nostru, a) cunoscînd principiile drastice ale editării de tip *diplomatic* occidental (McGann 1983; Masai 1950; McKenzie 2002), b) urmînd (parțial) principiile sintetizate în filologia românească (Hasdeu 1878; Russo 1912; Barbu 1988; Drimba 1985; Gheție & Mareș 1974; Onu 1973; Gafton 2003) privind textele scrise cu alfabet chirilic, c) simțind acut nevoia depășirii primului impediment în analiza particularităților limbii textului – aspectul său chirilic, și d) existînd oricînd posibilitatea observării formei originale, grație reproducerii prin fotocopiere, prezentul demers editorial își asumă transpunerea textului în alfabet latin, conform principiilor pe larg expuse în *Studiul introductiv*, și păstrează, cu acele concesii care – dintr-un motiv sau altul – se impun,

[1] V. și Cristache Panait 1977, 739 și 1999, 13.

[2] Volumul se află în bună stare, legat între coperte de piele, ornamentate prin presare, cu încuietorile rupte. De-a lungul timpului, lectura textului s-a făcut cu grijă față de carte, astfel încît paginile au rămas curate, iar adnotările sînt puține. Cele care presupun un comentariu (pe lîngă cele care reprezintă numai sublinieri ale unor scurte secvențe și semne marginale, în creion, ori transcrieri în alfabet latin ale titlurilor cîtorva părți) provin din epoci diferite și au, în general, caracter critic față de autorul tratatului, Maxim Peloponesianul, și față de conținut: v. *îndrecitul și hulitorul adeverului* (ftl^{r}), *Heresis* (91^{r}, 99^{v}). Pe foaia de titlu, deasupra chenarului din partea superioară, apare însemnarea: *Parochia Carasoviensi Inseriptus 1730*.

BDD-B712-02 © 2016 Eurostampa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:41 UTC)

caracteristicile pe care le considerăm esențiale ale configurației textului de bază: delimitarea conținutului tipografic al paginii, segmentarea cuvintelor (ghidată de distribuția – suficient de riguroasă – a accentelor), punctuația și scrierea cu *litterae notabilior*.

Întrucît reproducerea paginii nu a însemnat și respectarea configurației exacte a rîndurilor tipografice (nu am reprodus conținutul unui rînd „unu la unu" și nici al unei pagini; de asemenea, nu am păstrat evidența spațiilor albe mai ample între semnul de punctuație ce marchează pauza finală și primul cuvînt al enunțului următor), s-a impus găsirea unei soluții pentru marcarea segmentelor de text de tip *auctoritas*, alta decît *ghilimelele* de pe margine, ca în textul original. Astfel, pentru a evita implicarea unor convenții utilizate în alte circumstanțe și pentru alte scopuri, am recurs la *subliniere*: aceasta apare la textul aflat, în întregime, în dreptul *ghilimelelor* marginale, chiar dacă citatul propriu-zis este mai scurt.

În transcriere, s-au utilizat litere cursive în cazul puținelor cuvinte străine din text (slavone) și pentru a pune în evidență un anumit fapt de limbă, acolo unde, în urma analizei lingvistice, credem că el este implicit (i.e., caracterul muiat al unor consoane, în anumite condiții grafice).

Aspectul de majusculă sau nu al literelor a ridicat, de asemenea, probleme speciale. Deoarece textul pune în evidență utilizarea *punctului* și pentru marcarea unei pauze intermediare (păstrat ca atare în transcrierea noastră, dar substituibil, după normele actuale, cu *virgulă*, *punct și virgulă*, *două puncte*), „corectarea" caracterului următor în sensul transformării lui imediate în majusculă nu a reprezentat o opțiune; prin urmare, litera mică după *punct* a fost păstrată, în general. Uneori, logica discursului se sprijină pe considerarea unei pauze finale în locul respectiv, situație în care litera mică ce, cîteodată, urmează ar trebui înlocuită cu majusculă. Totuși, deoarece scopul nostru actual a fost cel de a reda textul într-o formă cît mai apropiată de varianta tipărită în 1699, care să rețină, pe lîngă caracteristicile de limbă ale epocii, și particularitățile de natură diversă ale textului, am optat pentru menținerea uzului nestabilizat în privința grafiei cu literă mare sau mică, cu atît mai mult cu cît nu a fost posibilă, precum în cazul erorilor de tipar, semnalarea acestui tip de aberație (o „corectare" tacită contravenind principiilor de lucru care au ghidat prezentul demers editorial).

Pe de altă parte, transpare din grafia textului o anumită neglijență în utilizarea majusculelor (la numele de locuri și persoane, de exemplu), iar acest fapt este de natură să indice o probabilă neglijență în utilizarea lor și în preajma *punctului*, în sensul că majuscula poate apărea după un *punct-pauză intermediară*, neavînd deci funcția de marcator al incipitului unui enunț. Cu toate acestea, majuscula nu a fost înlocuită cu litera mică.

BDD-B712-02 © 2016 Eurostampa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:41 UTC)

S-a menținut scrierea cu majusculă în cazul cuvintelor pentru care analiza contextuală oferă teméi opiniei că utilizarea ei fusese ghidată de principiul simbolic, însă nu s-a procedat și la omogenizare, astfel încît un substantiv ca *duh*, de exemplu, cu același referent, apare grafiat și cu majusculă, și cu minusculă, după original. A fost omogenizată, în schimb, transcrierea numelor proprii de persoane și locuri, și a cuvîntului *Dumnezeu*, în direcția utilizării constante a majusculei.

Orice intervenție a editorului asupra aspectului de acest tip al literelor a fost evidențiată prin culegere **aldină**.

Literele suprascrise au fost coborîte în rînd, fără a se realiza evidențierea în vreun fel a operației.

În urma observațiilor despre modul în care sînt utilizate slovele chirilice la tipărirea CL 1699 (v. capitolul *Principiile editării*, în mod special *Slovele*), facem următoarele precizări generale:

a) ѣ în poziție [e] a fost transcris întotdeauna *ea*, renunțînd la posibilitatea ca, în cuvintele care astăzi nu mai păstrează diftongarea, această slovă chirilică să fie redată prin *é* (cf., e.g., MLD, AI 1972) sau *ĕ* (cf., e.g., AI 1962);

b) slovele ѧ și ꙗ au fost transcrise întotdeauna *ia*, deci și atunci cînd, în textul de față, servesc la redarea în scris a formelor feminine ale pronumelor, notate astăzi cu (-)*ea*(-);

c) ѥ sau є la inițială de cuvînt sau de silabă nu a fost notat ca *ie*, după ortografia actuală, ci cu *e*, pentru a păstra evidența a ceea ce apare din text ca fiind o normă grafică;

d) ѧ a fost transcris, după caz, *î*, *în* sau *îm*;

e) s-au notat ъ și ѫ prin *ă*, respectiv *î*, în situațiile în care etimonul a permis acest lucru, neprocedîndu-se la stabilirea valorii lor în fiecare situație în funcție de normele actuale;

f) ь final (rar, medial) nu a fost transcris, considerînd că are valoare fonetică ø; în cîteva cazuri, a fost redat prin *u*, *ă* și *i* (acest ultim tip apărînd în urma concluziei că, aici, poate fi vorba de un [i] postconsonantic și posttonic, individualizat de noi prin culegerea cu literă cursivă);

g) timbrul africatei palatale ч a fost refăcut, notîndu-l *i* sau *e*, după caz, în interiorul sau la final de cuvînt, ori înainte de *a* ori *o*;

h) pentru ѵ și ѵ҃ am folosit litera *i* (nu *y*) și, cînd cuvîntul a impus-o, *v*;

i) ѳ a fost transcris prin *th*;

BDD-B712-02 © 2016 Eurostampa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:41 UTC)

j) nu s-a făcut în niciun fel distincția între **є** și **ѥ**, între **и** (**й**), **ı** și **ї**, între **ѳ** și **ѡ**, între **ѹ** și **оу**; în primul caz s-a folosit *e*, în al doilea, *i*, în al treilea, *o*, iar în al patrulea, *u*, fără vreo evidențiere aparte a situațiilor în care, e.g., [o] apare în textul chirilic ca **ѳ**, față de situațiile în care apare ca **ѡ**;

k) au fost suprimate semnele diacritice chirilice, însă am ținut cont de distribuirea lor deasupra unor slove pentru segmentarea cuvintelor.

Îndreptarea erorilor tipografice a fost însoțită de explicații în notele de subsol.

În sfîrșit, au fost respectate următoarele simboluri:

[ ] încadrează litere notate în urma procedeului de întregire a prescurtărilor, precum și literele normale în locurile unde textul prezintă erori de culegere tipografică;

‹ › încadrează literele sau cuvintele adăugate de editor, omise de către tipograful textului de bază;

/ / marchează lacunele ivite în textul românesc în procesul traducerii și/sau al tipăririi;

// marchează încheierea unei pagini.

Subliniem că aspectul pe care îl ia textul în ediția de față este rezultatul unei concepții editoriale ce consideră prioritară expunerea unui obiect lingvistic pentru a fi studiat din perspective diverse, unele puțin ori chiar deloc asumate pînă în acest moment în filologia românească.

BDD-B712-02 © 2016 Eurostampa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:41 UTC)